

NOTULEN van de Buitengewone Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op Zaterdag 14 Januari 1956 in "Bellevue" te Amsterdam.

Alvorens de vergadering te openen verzoekt de Voorzitter, Prof. Mr. P. J. Oud, de aanwezigen zich van hun zetels te verheffen, waarna hij een kort woord wijdt aan de nagedachtenis van de onlangs overleden oud-secretaris der Partij, Mr. J. Rutgers. Een kort woord, omdat de officiële herdenking zal plaats hebben in de Algemene Vergadering, welke op 13 en 14 April 1956 zal worden gehouden. De vergadering neemt enkele ogenblikken stilte in acht.

Hierna opent de Voorzitter de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom. Hij acht deze vergadering niet geschikt voor het houden van een lange inleidende rede en wil volstaan met de mededeling van enkele berichten van verhindering.

Hierna stelt de Voorzitter aan de orde punt 2 van de Agenda: Verslag van de Commissie voor de Notulen van de jaarlijkse Algemene Vergadering van 22 en 23 April 1955 te Haarlem.

De heer J. K. Fredrikze (Arnhem) deelt namens de Notulencommissie mede, dat deze zich met de haar toegezonden notulen heeft kunnen verenigen en stelt na een woord van waardering voor de samenstelling voor ze ongewijzigd goed te keuren.

De vergadering verklaart zich hiermede accoord en na een woord van dank aan de Notulencommissie gaat de Voorzitter over tot punt 3 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de Buitengewone Algemene Vergadering van 14 Januari 1956.

De Voorzitter stelt voor in de Notulencommissie te benoemen de heren:

Mr. Dr. W. Koops	te Voorburg,
A. M. Pino	te 's-Gravenhage,
Mr. A. van Vuure	te Wassenaar.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 4 van de Agenda: Bespreking van het besluit van de Verkiezingsraad van 26 November 1955 en definitieve vaststelling van de door de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in te dienen kandidatenlijsten voor de in 1956 te houden periodieke verkiezing van Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Voorzitter wijst de vergadering op het belang van de in te dienen kandidatenlijsten. Ingevolge de op handen zijnde Grondwetsherziening zal het aantal leden van de Tweede Kamer hoogstwaarschijnlijk worden uitgebreid tot 150. Op het

ogenblik bestaat nog wel geen volstrekte zekerheid, dat deze Grondwetsherziening zal worden aangenomen, doch spr. meent, dat die kans zeer groot mag worden geacht. Men moet zich dus op het standpunt stellen, dat de Kamerfractie zal worden uitgebreid. De Voorzitter wil wel zeggen, dat hij zeer goede moed heeft voor de komende Kamerverkiezingen en dat hij meent, dat er voor de V.V.D. een kans bestaat om één zetel meer te verkrijgen. Hij hoopt, dat het de Partij zal gelukken 10 zetels van de 100 te bezetten; bij uitbreiding tot 150 leden krijgt de V.V.D. dan 15 zetels. Deze uitbreiding van het aantal Kamerleden nu heeft aanleiding gegeven tot enkele moeilijkheden bij de vaststelling der lijsten door de Verkiezingsraad, moeilijkheden echter van zuiver technische aard. Het Hoofdbestuur was tot de slotsom gekomen, dat er 22 kandidaten moesten zijn, waarmede rekening gehouden moet worden, dat deze lid van de Kamer zouden kunnen worden. In de Kieswet staat de bepaling, dat het maximale aantal kandidaten voor een lijst 20 is, zodat, rekening houdende hiermede, de voorlopige kandidatenlijsten met een aantal van 20 kandidaten werden vastgesteld. Inmiddels is echter een wijziging van de Kieswet in behandeling genomen, o.m. houdende dat reeds bij de a.s. verkiezingen kandidatenlijsten met 30 namen kunnen worden ingediend. Toen de Verkiezingsraad bijeen kwam was hierover nog niets bekend; zodoende is men daar gekomen tot een lijst van 20 namen met de bekende indeling van het land in twee groepen; op de eerste 10 plaatsen dezelfde kandidaten in het gehele land; vervolgens de kandidaten 11 t/m 16, verschillend in groep A en groep B, aangevuld voor wat betreft de plaatsen 17 t/m 20 met regionale kandidaten. Welke kandidaten nu bij een eventuele Kameruitbreiding voor een zetel in aanmerking zullen komen kan afhankelijk zijn van loting. Men heeft geprobeerd bij de indeling der lijsten het risico zo gering mogelijk te maken, doch risico blijft er altijd. Wanneer men had geweten, dat er 30 kandidaten op de lijst konden worden geplaatst, dan zou de Verkiezingsraad een andere indeling geadviseerd hebben; dan zou voor het gehele land een lijst van $10 + 2 \times 6 = 22$ dezelfde kandidaten zijn uitgebracht, aangevuld met 8 regionale kandidaten voor de verschillende kieskringen.

De Voorzitter meent, dat het zijn plicht is dit uitvoerig toe te lichten, opdat de vergadering in volle wetenschap van de feiten haar beslissing kan nemen. Zou de vergadering zeggen: nu de Kieswet zal worden gewijzigd, willen wij ook de opstelling veranderen, dan moet daarover beraadslaagd worden. Wel dient hierbij goed in het oog te worden gehouden, dat deze vergadering alleen met een $\frac{2}{3}$ meerderheid van de besluiten van de Verkiezingsraad kan afwijken. Behalve de hier ingediende voorstellen geen $\frac{2}{3}$ meerderheid van stemmen, dan blijven de voorstellen van de Verkiezingsraad gehandhaafd.

Hierna opent de Voorzitter de gelegenheid tot het houden van algemene beschouwingen over dit punt.

De heer J. Gosschalk (Voorburg) deelt mede, dat de

afdeling Voorburg van mening is dat de Partij niet het risico moet nemen, dat het lot zal gaan bepalen welke vertegenwoordigers van onze Partij in de Kamer zullen komen. Zij wil gaarne, dat de Partij dat in eigen handen neemt door de kandidatenlijsten zodanig in te richten, dat zij met zekerheid kan zeggen welke vertegenwoordigers zij in de Kamer kan krijgen. Spr. acht het niet juist om, wanneer de kandidatenlijsten 30 namen mogen bevatten, slechts 10 vaste kandidaten op te nemen. Opneming van 30 kandidaten biedt ook meer waarborg ter verkrijging van de juiste vertegenwoordigers. De heer Gosschalk wijst er op, dat andere partijen, wanneer straks de Kieswetwijziging werkelijkheid zal zijn geworden, wel met lijsten van 30 namen zullen uitkomen. Tegenover niet-insiders slaat de V.V.D. met een lijst met slechts 20 kandidaten dan een pover figuur; dit zou de indruk kunnen wekken, alsof de V.V.D. niet in staat is geweest meer dan 20 kandidaten naar voren te brengen. Dit onder het oog ziende verzoekt de afdeling Voorburg de gelegenheid te willen openstellen tot het indienen van de volgende motie:

De Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gezien het besluit van de Verkiezingsraad van 26 November 1955, van oordeel dat bij de vaststelling van de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van 1956 dient te worden uitgegaan van de veronderstelling dat:

- a. de uitbreiding van het ledental van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1956 zal worden verwezenlijkt,
- b. de Kieswet in dier voege zal zijn gewijzigd dat de kandidatenlijsten 30 namen mogen bevatten,

nodigt het Hoofdbestuur uit, een voorstel te ontwerpen, dat uitgaat van kandidatenlijsten met 30 namen, waarvan de eerste twee en twintig, desgewenst in wisselende volgorde, op alle lijsten dezelfde luiden.

Amsterdam 14-1-1956.

Namens de afd. Voorburg,
w.g. J. Gosschalk.
w.g. A.G. Crèvecoeur.

De afdeling Voorburg is voorts van mening, dat voor het aannemen van een motie slechts de helft der uitgebrachte stemmen nodig is en hoopt dat, indien dan het voorstel van het Hoofdbestuur met 2/3 meerderheid van stemmen wordt aangenomen, dit tot een wijziging van het besluit van de Verkiezingsraad zal leiden.

De Voorzitter antwoordt de heer Gosschalk, dat hij allereerst een misverstand wil wegnemen, n.l. dat voor het aannemen van een motie door deze vergadering geen 2/3 meerderheid nodig zou zijn. Spr. wijst in dit verband op de bepaling van art. 9 lid 2 van het Reglement op de candidaatsstelling. Voorts wijst hij er op, dat niet het Hoofdbestuur hier een beslissing moet nemen, doch dat deze bij de Algemene Vergadering ligt. Wanneer deze vergadering gaat zeggen:

wij gaan afwijken van het besluit van de Verkiezingsraad, dan is zij daartoe volkomen gerechtigd, maar de vergadering moet dan ook aangeven wie de kandidaten op de nieuwe lijst zullen zijn.

De heer Mr.W.C.Wendelaar ('s-Gravenhage), lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, zou gaarne worden ingelicht over een eventuele aanvulling van de lijst. De vergadering is bevoegd - aldus de heer Wendelaar - de lijst uit te breiden, eventueel tot 30 kandidaten, maar krijgt de vergadering daarover nog een prae-advies van het Hoofdbestuur?

De Voorzitter antwoordt, dat het Hoofdbestuur nu niet meer met voorstellen komt; de Verkiezingsraad heeft zijn besluit genomen en slechts de Algemene Vergadering kan daarvan afwijken. Bij haar ligt vandaag de beslissing.

De heer M.D.Scheer (Heemstede) deelt namens de afdeling Heemstede mede, dat deze afdeling de afdeling Voorburg steunt. De grootte van de lijst wordt gebagatelliseerd, doch juist de V.V.D. moet helaas haar kiezers vinden onder hen, die zeer lauw staan tegenover de hele verkiezingsprocedure. Naar de mening van de heer Scheer zullen juist die kiezers zich laten leiden door de grootte van onze lijst, en zullen zij de belangrijkheid van de lijst hiernaar afwegen. Hij zou de vergadering op het hart willen drukken niet op te zien tegen het werk dat een uitbreiding tot 30 namen met zich brengt. Men is hier bijeengekomen om de kandidatenlijst definitief samen te stellen; deze lijst moet een behoorlijke zijn en met ijver en toewijding worden samengesteld, waarbij niet de gedachte moet voorzitten, de lijst maar te laten zoals zij is.

De heer T.van den Berg Azn. (Boskoop) voelt voor de gedachte om de kandidaten van de groepen A en B om en om op de lijst te plaatsen, te meer omdat men op deze wijze gemakkelijk tot 30 kandidaten komt. Bovendien zijn in de beide groepen A en B voor de plaatsen 17 t/m 20 reeds namen door de Verkiezingsraad voorgesteld; voor de nog resterende namen zouden de Centrales hun voorstellen aan het Algemeen Secretariaat kunnen indienen.

De heer Mr.P.Nagtegaal (Amsterdam) deelt mede, dat de afdeling Amsterdam zich na beraad wel kan verenigen met de gedachtengang van de Voorzitter. Zou men hier kunnen komen tot een gelijklopende lijst van 22 kandidaten plus de vier reeds voorgestelde regionale kandidaten, dan blijven er toch nog 4 plaatsen over om te vervullen. Spr. meent, dat men, gezien het grote belang van deze vergadering, wel de moeite moet nemen om tot een grotere lijst te komen. Daar de afdeling Amsterdam hem echter niet gemachtigd heeft verdere namen te noemen, zou hij willen voorstellen hier

in deze vergadering te komen tot een lijst van 26 kandidaten, terwijl voor de overige plaatsen door de Centrales c.q. afdelingen aan het Hoofdbestuur opgaven kunnen worden verstrekt, waarbij dan tevens de vraag onder het oog gezien moet worden of deze namen mogen afwijken van de groslijst.

De Voorzitter antwoordt, dat de vraag, of de vergadering accoord kan gaan met de gedachte om de indiening van voorstellen t.a.v. de laatste 4 plaatsen aan de Centrales of de afdelingen te delegeren eerst ter sprake komt, wanneer men tot een principieel besluit is gekomen. Hij meent niet, dat hiertegen overwegend bezwaar zal bestaan, doch eerst dient de vergadering tot een principiële beslissing te komen.

Mevrouw G. Wijsmuller-Meyer (Amsterdam) vraagt, of alle lijsten hetzelfde nummer krijgen, opdat verwarring bij de kiezers zal worden voorkomen.

De Voorzitter deelt mede, dat slechts bij gemeenteraadsverkiezingen de verwarring, die Mevrouw Wijsmuller vreest, in bepaalde gevallen kan dreigen. Bij Tweede Kamer-verkiezingen is dit uitgesloten; iedere partij kan per kieskring slechts met één lijst uitkomen en krijgt in het gehele land hetzelfde lijstnummer.

De heer W. Breedveld (Lekkerkerk) zou eveneens willen voorstellen, wanneer de vergadering tot uitbreiding van de lijst tot 30 kandidaten besluit, na de reeds vastgestelde 22 + 4 namen, de overige plaatsen te doen innemen door de verschillende regionale kandidaten, die bij de opstelling der groslijst door de verschillende afdelingen gesteld zijn.

De Voorzitter zet uiteen, dat wanneer in deze vergadering wordt besloten een "kop" te maken van 22 kandidaten, het vanzelf spreekt, dat de reeds door de Verkiezingsraad voorgestelde kandidaten op de plaatsen 23, 24, 25 en 26 zullen komen. Er blijven dan nog over de plaatsen 27 t/m 30, en voor deze plaatsen staan de vergadering geen namen ter beschikking, zodat t.a.v. deze plaatsen het indienen van voorstellen aan de Centrales of de afdelingen kan worden gedelegeerd.

De heer J.J. Korff (Laren) deelt mede de situatie nog niet helemaal goed te hebben begrepen. Hij vraagt welk risico er nu wordt gelopen wanneer het voorstel van de afdeling Voorburg niet wordt aanvaard en wordt vastgehouden aan het besluit van de Verkiezingsraad. Spr. meent te hebben begrepen, dat er bij de huidige samenstelling der lijsten t.a.v. de nummers 11 t/m 16 geen zekerheid bestaat, uit welke groep de vertegenwoordigers voor de Kamer zullen komen. Wanneer echter de samenstelling en indeling, zoals deze op het ogenblik is, geen schade doet althans aan het aantal onzer vertegenwoordigers in de Kamer, waarom - zo vraagt de heer Korff - zullen wij dan al die drukte maken. Het komt er toch niet zo zeer op aan wie er in de Kamer komt; de Verkiezingsraad heeft er toch voor gezorgd, dat het allen

candidaten zijn, die waardig zijn om de V.V.D. in de Kamer te vertegenwoordigen.

De Voorzitter geeft toe, dat de samenstelling der kandidatenlijst geen verschil maakt ten opzichte van het aantal leden dat zal worden verkozen.

De heer S.Prins (Den Helder) merkt op, dat bij velen der aanwezigen wel enige verwarring is ontstaan. Hij is echter wel van mening, dat het voorstel om tot 30 kandidaten op de lijst te komen algemeen gehoor heeft gevonden. In twee vergaderingen heeft de Verkiezingsraad, samengesteld uit de vertrouwensmannen der Partij, vastgesteld welke kandidaten zij geschikt acht voor de Tweede Kamer. Men is daar gekomen tot een vaste groep van 10 kandidaten en daarna een splitsing in de groepen A en B. Hiermede beginnen de moeilijkheden. Zouden wij besluiten een lijst van 30 kandidaten samen te stellen, dan zou spr. willen voorstellen ons te bepalen tot de door de Verkiezingsraad naar voren gebrachte kandidaten en deze op de lijst groeperen.

De Voorzitter is van mening, dat de vergadering wel tot een beslissing zal kunnen komen. De eerste vraag, die nu aan de orde is, is deze: is de vergadering van oordeel, dat moet worden vastgehouden aan het besluit van de Verkiezingsraad, dus een lijst met een kopgroep van 10 dezelfde kandidaten, gevolgd door twee groepen, elk van 6 kandidaten, of is men van oordeel, dat het beter is één kop van 22 kandidaten samen te stellen. Spreekt de 2/3 meerderheid der vergadering zich voor dit laatste uit, dan wordt op deze basis verder gegaan.

De Voorzitter stelt de vergadering voor tot stemming bij mondelinge oproep over te gaan.

Het aantal uitgebrachte geldige stemmen bedraagt 150, waarvan 55 vóór het voorstel van de afdeling Voorburg en 95 tegen. Dit voorstel heeft dus geen 2/3 meerderheid van stemmen behaald, zodat het besluit van de Verkiezingsraad gehandhaafd blijft.

De heer J.Gosschalk (Voorburg) deelt mede, dat nu de motie van de afdeling Voorburg niet aan de orde wordt gesteld en de vergadering inmiddels een beslissing heeft genomen, het de afdeling Voorburg beter voorkomt de motie in te trekken.

De Voorzitter dankt de heer Gosschalk voor deze mededeling, waardoor de te volgen procedure aanmerkelijk vereenvoudigd wordt.

De Voorzitter vraagt de vergadering, of zij accoord gaat met het besluit van de Verkiezingsraad om op alle lijsten de eerste plaats te doen innemen door Prof.Mr.P.J.Oud.

Dit besluit wordt zonder discussie en stemming aanvaard (applaus).

Vervolgens vraagt de Voorzitter, of de vergadering

zich kan verenigen met het besluit van de Verkiezingsraad om de plaatsen 2 tot en met 8 op alle lijsten te doen innemen door dezelfde zeven kandidaten, echter in wisselende volgorde.

Ook dit besluit wordt door de vergadering met algemene stemmen aanvaard.

Aan de orde is dan het besluit van de Verkiezingsraad om op de plaatsen 9 en 10 op elke lijst dezelfde twee kandidaten in dezelfde volgorde te plaatsen.

De Voorzitter licht toe, dat dit voor plaats 9 is Mevrouw Mr. J. M. Stoffels-van Haften en voor plaats 10 Mr. E. H. Toxopeus.

Mejuffrouw Dra. G. Boekhoff (Apeldoorn) deelt mede, dat zij bij de eerste negen kandidaten van de lijst, die thans wordt opgesteld, het aangename gevoel heeft gehad, dat de gehele Partij hier achter staat, hoewel zij het persoonlijk betreurt, dat de heer Ankersmit hier ontbreekt.

Als men bij nummer 10 en volgende nummers in de Partij verwondering hoort uiten - aldus Mejuffrouw Boekhoff - over het advies van de Verkiezingsraad, zelfs hoort moppen daarover, kan men zich ervan af maken, door te zeggen "het spreekt vanzelf, dat niet iedere afdeling en ieder lid zijn wensen vervuld kan krijgen". Maar luistert men scherper naar het gemopper, dan betreft dit vaak niet zozeer de onvervulde wens, doch de manier waarop de candidaatstelling is geschied.

In art. 4 van het Reglement op de candidaatstelling voor Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal krijgen de afdelingen opdracht vóór 15 Juli een lijst van kandidaten te maken, zoals de afdeling deze wenst, en vóór 20 Juli een proces-verbaal van de uitslag te zenden aan het Hoofdbestuur en de Kamer-Centrale.

In art. 5 staat nu weliswaar, dat een overzicht van de lijsten, door de afdelingen binnen de Centrale samengesteld, moet worden gevoegd bij de oproep voor de vergadering van de Kamer-Centrale, die vóór 15 September moet worden gehouden, doch dat er rekening gehouden moet worden met de lijsten van de afdelingen staat niet in art. 5. Hierdoor ging in de vergadering van 10 September de secretaris van de Centrale, waartoe de afdeling Apeldoorn behoort, zo ver te beweren, dat het volgens de reglementen verboden was een of ander mathematisch verantwoord systeem uit te denken en te gebruiken als leidraad bij het opstellen van een lijst door de Centrale-vergadering. Echter heeft hij mij - zo zegt Mejuffrouw Boekhoff - dit verbod nergens in de reglementen kunnen aanwijzen.

Corrigeren van bovenaf lijkt mij een goed denkbeeld, immers een afdeling zal minder goed kunnen overzien hoe de zaken landelijk liggen dan b.v. een Verkiezingsraad, die uit personen uit alle delen van het land is samengesteld. Er is tweemaal een correctie van bovenaf: le. de Centrales bekijken de lijsten van de afdelingen, die tot de Centrale behoren en maken al of niet aan de hand daarvan een Centrale-lijst op, waarbij zich het feit voordoet, dat

er soms zeer weinig rekening wordt gehouden met de lijsten van de afdelingen; 2e. het Hoofdbestuur bestudeert de lijsten der Centrales en maakt aan de hand van deze volgens art.6 van het reglement een voorlopig ontwerp voor de kandidatenlijsten in de verschillende kieskringen. Daarna wordt de zaak in handen gesteld van de Verkiezingsraad - op welks samenstelling de afdelingen al heel weinig invloed hebben - die lijsten opstelt, die slechts met 2/3 meerderheid door deze vergadering gewijzigd kunnen worden.

Het denkbeeld: correctie van bovenaf, noemde ik gelukkig, doch volgens het reglement is de nadruk wel erg gevallen op het "van bovenaf" en kan "van onderop" zeer goed tot zijn recht komen, indien alle hogere instanties dit beseffen. Aan het rekening houden met de lijsten van lagere instanties heeft echter - zo zegt Mejuffrouw Boekhoff - wel het een en ander ontbroken. Dit zou tengevolge kunnen hebben, dat nog minder kiezers zich met de kandidaatstelling zullen bemoeien, dan nu reeds het geval is, en dit m.i. tot schade der democratie. Misschien heeft het niet te maken met deze zaken, dat de Centrale Middelburg niet eens met een lijst kwam, maar ik vroeg mij af - aldusspr. - of men in Zeeland soms 4 jaren geleden reeds vond, dat het niet goed democratisch toeging? De democratie is bij deze kandidaatstelling ook wel eens in het gedrang geweest; de vele verhalen, die ik uit allerlei delen van het land kreeg, zal ik niet herhalen, aangezien ik wat verteld werd aan ondemocratische handelingen niet zelf constateerde. Doch een symptoom van de ziekte, die onze Partij bedreigt, door mijzelf waargenomen, kan ik noemen. De heer Willering, door Apeldoorn naar voren gebracht, werd in vier afdelingen van de Centrale Arnhem op de lijst geplaatst en wel op de nos. 2, 7, 12 en 14; de heer Visser uit Arnhem ook op 4 lijsten en wel op de nos. 11, 12, 18 en 19. Het bestuur van de Centrale Arnhem stelde in zijn bestuursvergadering van 13 Augustus 1955, dus midden in de vacantie, waar ik niet aanwezig was, terwijl ik reeds lang tevoren had verklaard tot 15 Augustus met vacantie op reis te zijn, een advies op aan de ledenvergadering van de Centrale van 10 September 1955, waarop de heer Visser genoemd werd voor een der plaatsen 8 t/m 15 en waarop de heer Willering geheel ontbrak. Op de ledenvergadering van 10 September j.l. werd door de afgevaardigden gestemd en op de lijst, die toen werd opgesteld, kwam de heer Willering op no.11, de heer Visser op no.13; hiermede kwam tot uitdrukking, dat in de Centrale aan de heer Willering meer steun werd gegeven dan aan de heer Visser. Toen de lijsten, die het Hoofdbestuur adviseerde, in een volgende ledenvergadering door de Centrale besproken werden, deed zich het volgende voor. De ledenvergadering ging weer een lijst opstellen als advies voor de Verkiezingsraad, maar nu zonder stemmen, dus ook zonder rekening te houden met de grootte van de afdelingen. Eventuele instemming werd betuigd door ja-roepen of hand-opsteken. Natuurlijk had ik toen moeten aandringen op behoorlijke stemmingen, maar ik was nog vol vertrouwen in de goede bedoelingen en de objectiviteit van alle aanwe-

zigen. En ik stond dan ook perplex toen het volgende gebeurde. Gezien de lijst, door deze Centrale zelf opgesteld, meende ik mij gerechtigd voor no.11 op de B-lijst de heer Willering voor te stellen. De voorzitter vroeg: "Wordt dit gesteund" en de stemmen, die ik ja hoorde zeggen, werden door de secretaris van de Centrale overstemd met een "neen, neen, beslist niet. Want zelfs al was de heer Willering niet te oud, dan was hij nog volkomen ongeschikt voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer". Welke capaciteiten de heer Willering nu mist, die b.v. de heer Visser wel bezit, heeft men mij nog niet kunnen vertellen, ook niet de Centrale-secretaris, die hier meer een uitbarsting van sentiment demonstreerde dan een proeve van logische redenering, doch men begrijpt nu misschien wel, dat een dergelijk gebrek aan objectieve medewerking bij de candidaatstelling bij een lid van de Verkiezingsraad eraan meegewerkt heeft mijn vertrouwen in de wijze van candidaatstelling te schokken.

Ik constateerde later - aldus Mejuffrouw Boekhoff - ook de verrassende verdwijning van Mejuffrouw Hefting, die in de Centrales Utrecht, Rotterdam, Haarlem, Zwolle en Leeuwarden op de lijst was geplaatst en wel op no.12, 12, 14, 14 en 16, terwijl daarentegen Mejuffrouw ten Broecke Hoekstra, die ik overigens zeer waardeer, doch die alleen op de Centrale-lijst van den Haag voorkwam, op no.13 van de A-lijsten stond; ik hoorde verhalen in dezelfde geest uit andere delen des lands, o.a.: waarom moet de heer Toxopeus nu ineens op alle lijsten op no.10; waar is de heer Oranje gebleven; wat is het vreemd gegaan met de heer ridder van Rappard. Wat mij ook opviel is, dat er veel reacties van afdelingen en Centrales kwamen op de lijsten, die het Hoofdbestuur opstelde. Men zou denken, de afdelingen hebben hun lijsten opgesteld en kunnen nu rustig afwachten tot 14 Januari de lijsten definitief worden vastgesteld. Blijkbaar hebben vele afdelingen dat niet aangedurfd.

Mijnheer de Voorzitter - zo zegt spr. - het lijkt me niet goed, dat de candidaatstelling in de afdelingen zou beginnen en daarna als rekensom zou verlopen, maar ik geloof nu toch dat we van de mathesis nog wel iets kunnen leren. Dit naar voren te brengen acht ik mijn plicht. Hoe moet het gaan als in de V.V.D. al gesproken wordt over een ondemocratische wijze van het opstellen van candidatenlijsten. Natuurlijk zal ik straks ook proberen bepaalde kandidaten naar voren te brengen, indien dit niet reeds door anderen zal gebeuren, doch mijn belangrijkste taak hier zie ik in het waarschuwen: ik zie hier gevaren voor de Partij. En dat dient niet tot uiting te komen in gepraat en gemopper hier en daar, dat behoort te worden uitgesproken in de ledenvergadering van de Partij.

Na deze algemene beschouwing ga ik over tot de nos.9 en 10 van de lijsten. Dat Mevrouw Stoffels reeds op 9 was geplaatst vóór zij zittend Kamerlid werd, is uit aesthetisch oogpunt buitengewoon bevredigend. Vier jaar

geleden keurde de algemene vergadering van de Partij haar waardig om bij eventuele Kameruitbreiding Kamerlid te worden. Doch ook was dat het geval met de op no.11 en 12 geplaatste heren Wisselink en Willering. Over de heer Wisselink kunnen wij niet veel zeggen, aangezien hij niet bereid is op de kandidatenlijsten te staan. Slechts dit: de afdeling Apeldoorn had de heer Wisselink weer genoemd en toen de alphabetische lijst, die het Hoofdbestuur liet drukken, ontvangen was, heb ik aan het algemeen secretariaat moeten schrijven: hoe komt het dat de heer Wisselink ontbreekt? M.i. was het weinig hoffelijk, zowel tegenover de heer Wisselink als tegenover de afdeling Apeldoorn om niet te vermelden, zonder dat navraag hierover gedaan werd, dat deze heer niet bereid was. Heer zou ik kunnen zeggen over de heer Willering, die vier jaar geleden door deze vergadering op no.12 werd geplaatst. Het enige argument, dat ik tegen zijn candidatuur op een goede plaats vernam, is: hij is te oud. Het voordeel van zijn leeftijd wil ik noemen: grote levenswijsheid, een allerprettigste manier om met mensen om te gaan, en geen werkring, die hem zal beletten zijn volle aandacht te geven aan het politieke werk. Dat men niet met jaren moet rekenen, maar met de persoon, daar hebben wij voorbeelden van. Is onze Partij-voorzitter niet op 65-jarige leeftijd met succes begonnen aan een loopbaan als hoogleraar? Het enige argument, dat ik tegen de heer Willering hoorde gebruiken is aanvechtbaar; ik vraag mij af, waarom hem dan zo'n vreemde behandeling te beurt viel. Vier jaar geleden op no.12, thans op no.18 van één enkele B-lijst, n.l. van de Centrale Arnhem/Nijmegen.

Mejuffrouw Boekhoff besluit haar betoog met een verzoek tot de vergadering om thans de gedachte "wij kunnen toch niet veel meer veranderen, want daar is 2/3 meerderheid voor nodig" niet te laten overwegen, want tenslotte is het deze algemene vergadering, die verantwoordelijk is voor de definitieve lijsten.

De Voorzitter dankt Mejuffrouw Boekhoff voor haar interessante beschouwingen. Het door haar met betrekking tot de artt. 4, 5 en 6 van het Reglement op de candidaatsstelling voor Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gestelde zal ongetwijfeld gebruikt kunnen worden als dit reglement wordt herzien.

Wat betreft de verder door haar naar voren gebrachte punten wil de Voorzitter er op wijzen, dat wanneer het bij een candidaatsstelling op een bepaald punt anders loopt dan een afdeling zich voorstelt, er niet direct gezegd moet worden, dat dit ondemocratisch is. De afdelingen hebben allerlei verlangens, maar deze moeten gecombineerd worden met de gewenste samenstelling der Kamerfractie en de Verkiezingsraad is nu het aangewezen lichaam om dit zo goed mogelijk te doen. Op de besluiten van de Verkiezingsraad kan men natuurlijk aanmerkingen hebben, maar de Verkiezingsraad is tenslotte het lichaam dat voor de vaststelling der kandidatenlijsten aangewezen is en de Voorzitter kan niet

inzien, wat daarbij ondemocratisch is.

De Voorzitter meent uit het betoog van Mejuffrouw Boekhoff wel te kunnen concluderen, dat er eigenlijk tegen de vervulling der eerste negen plaatsen geen bezwaren bestaan.

Daar zich uit de vergadering geen bezwaren kenbaar maken is aldus besloten de 9e plaats op alle lijsten te doen vervullen door Mevrouw Mr. J. M. Stoffels-van Haaften.

Wat de 10e plaats betreft, hiervoor heeft sprakeste geen bepaald voorstel gedaan, doch zij heeft het vermoeden geuit, dat er misschien nog wel andere kandidaten zouden zijn naar voren te brengen.

Waar uit de vergadering geen andere voorstellen worden gedaan wordt besloten de 10e plaats op alle lijsten te doen vervullen door Mr. E. H. Toxopeus.

De Voorzitter stelt thans voor over te gaan tot bespreking der plaatsen 11 t/m. 16 in groep A en groep B., waarbij het hem het beste lijkt plaats voor plaats te beslissen. De vergadering verklaart zich hiermede accoord.

Aan de orde is eerst groep A.

Plaats 11.

De vergadering kan zich verenigen met het besluit van de Verkiezingsraad, zodat deze plaats zal worden vervuld door Mr. J. de Wilde te Amsterdam.

Plaats 12.

De heer M. D. Scheer (Heemstede) wil ermede beginnen het woord democratie wederom naar voren te brengen. Op no. 12 is volgens het besluit van de Verkiezingsraad geplaatst Mr. F. G. van Dijk. De afdelingen hebben zich destijds uitgesproken, de Centrales hebben hun lijsten ingediend en aan de hand daarvan heeft de Verkiezingsraad zijn besluiten genomen. Spr. meent, dat de Verkiezingsraad uitsluitend advies uitbrengt aan de afdelingen en dat met dit advies en hun eigen gedachte de afgevaardigden der afdelingen naar de Buitengewone Algemene Vergadering gaan, waar de lijsten dan definitief worden vastgesteld. Spr. ziet hier dus drie fasen: afdelingen, Centrales, Verkiezingsraad. Nu is de heer van Dijk - aldus spr. - destijds slechts op één Centrale-lijst verschenen en wel op die van de Centrale den Haag. De overige 17 kieskringen hebben de heer van Dijk niet de juiste man geacht om op een der lijsten te verschijnen. Maar in de vergadering van de Verkiezingsraad werd besloten de heer van Dijk op plaats 12 te stellen. Nu moet ik toch, Mijnheer de Voorzitter, met Mejuffrouw Boekhoff het woord "democratie" naar voren brengen. De zaak is à tête reposée en in de afdelingen en in de Centrales bekeken, desondanks besluit de Verkiezingsraad anders. Hiermede kan ik mij niet verenigen.

De heer Scheer zou voor deze plaats willen voorstellen de heer Mr. L. R. J. ridder van Rappard, die in zes kieskringen kandidaat werd gesteld. Aanvankelijk deelde de

heer van Rappard mede niet voor een verkiesbare plaats in aanmerking te willen komen, zodat daarom de heer van Rappard op de Centrale-lijsten vaak niet voorkomt. Inmiddels heeft hij dit besluit herzien, zodat hij wel op een verkiesbare plaats kan worden gesteld. Spr. wil een lans breken voor de heer van Rappard, die een kundig, werkzaam en actief man is, met "haar op de tanden", iemand die in de Partij zeer nodig is en - nu men zich moet beraden over het Kamerlidmaatschap - een man die meer naar voren gebracht dient te worden. Vier jaren geleden heeft men een dergelijk besluit genomen t.a.v. Mevrouw Stoffels-van Haften, toch kwam zij nog niet in de Kamer. Ook wanneer de Kamer geen uitbreiding zou ondergaan zou spr. voor de heer van Rappard een verkiesbare plaats willen vragen en willen voorstellen op plaats 12 in plaats van de heer van Dijk de heer van Rappard te stellen.

De Voorzitter wil gaarne de motieven nader toelichten, die de Verkiezingsraad ertoe hebben geleid om de 12e plaats door de heer van Dijk te doen vervullen. De Kamerfractie heeft dringend behoefte aan iemand, die de landbouwproblemen goed kent en tevens ook de juridische kant van die problemen goed kan beoordelen. De heer den Hartog is een uitstekend Kamerlid, de landbouwvraagstukken zijn echter dermate belangrijk en nemen zo in omvang toe, dat uitbreiding van de fractie met een tweede landbouwspecialist dringend noodzakelijk wordt geacht. Aanvankelijk dacht men aan de heer Oldenbanning, doch deze stelt zich niet verkiesbaar. In de heer van Dijk ziet de Kamerfractie een uitnemend kandidaat, te meer waar ook behoefte aan juridische versterking in de fractie bestaat. De Voorzitter heeft de Verkiezingsraad dan ook in deze zin geadviseerd en in de Verkiezingsraad waren vele stemmen vóór de heer van Dijk. Spr. wil niets ten nadele van enige andere kandidaat zeggen, doch hij wil de vergadering er wel op wijzen, dat de Kamerfractie een harmonische samenstelling dient te hebben en met de kandidaatstelling van de heer van Dijk heeft de Verkiezingsraad gemeend aan deze zeer belangrijke eis tegemoet te komen. Dit laatste wil hij de vergadering dringend in overweging geven.

De heer Mr.Th.Bakker ('s-Gravenhage) deelt, in aansluiting op hetgeen de Voorzitter omtrent de candidatuur van de heer van Dijk heeft toegelicht, nog mede, dat de heer Oldenbanning zijn candidatuur heeft ingetrokken nadat de Centrales de voorlopige lijsten reeds hadden samengesteld. Uit het feit, dat de heer van Dijk slechts door één afdeling kandidaat is gesteld, mag echter niet worden afgeleid, dat hij door andere afdelingen niet de juiste man voor het Kamerlidmaatschap wordt geacht. Men had zich ingesteld op de heer Oldenbanning en daarom heeft men de heer van Dijk niet op alle lijsten geplaatst.

De heer M.D.Scheer (Heemstede) merkt nog op, dat personen worden gekozen en geen nummers.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) meent de vergade-

ring een korte mededeling niet te mogen onthouden. Spr. onderschrijft gaarne, dat de heer van Dijk een prettig mens is met speciale kennis van landbouwzaken uit hoofde van zijn functie op het Ministerie van Landbouw, maar zijn deskundigheid voor de Tweede Kamer meent hij te moeten betwijfelen. Wat betreft deskundigheid op het gebied van de landbouw en in het bijzonder de academische zijde van de landbouw - en hier vertolkt spr. ook de mening van ingenieurs uit Wageningen - meent hij niet dat de heer van Dijk de juiste man op de juiste plaats is. Hij vindt hem een sympathieke figuur, doch ziet hem niet als kandidaat op de lijst voor het landbouwbeleid en meent, dat deze taak in de fractie zeker even deskundig door de heer van Rappard zou kunnen worden behartigd. De heer Fredrikze is zelfs van mening, dat de heer van Rappard als burgemeester en als jurist deze problemen, en hierbij denkt hij b.v. aan de Pachtwet, zeker even goed zal kunnen ter hand nemen. De heer van Rappard acht hij een man van uitnemende kwaliteiten, die ver uitgaan boven die van de heer van Dijk, op grond waarvan hij meent, dat de heer van Rappard voor deze plaats veel meer is aan te bevelen.

De Voorzitter wil er de vergadering op wijzen, dat de heer Fredrikze ditzelfde ook in de vergadering van de Verkiezingsraad naar voren heeft gebracht. Desondanks besloot de Verkiezingsraad deze plaats te doen vervullen door de heer van Dijk.

De heer Ir.E.Biewenga (Assen) deelt mede niet tot de landbouwkundige ingenieurs te behoren, die de mening van de heer Fredrikze delen.

De 2/3 meerderheid der vergadering spreekt zich uit voor Mr.F.G.van Dijk te 's-Gravenhage, zodat deze de 12e plaats zal innemen.

Hierna wordt de vergadering geschorst om de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de lunch te gebruiken.

De Voorzitter heropent om 2 uur de vergadering.

Plaats 13.

De vergadering kan zich verenigen met het besluit van de Verkiezingsraad, zodat deze plaats zal worden vervuld door Mejuffrouw Mr.J.J.Th.ten Broecke Hoekstra te 's-Gravenhage.

Plaats 14.

De vergadering kan zich ook met dit besluit van de Verkiezingsraad verenigen, zodat deze plaats zal worden vervuld door de heer C.van der Linden te Rotterdam.

Plaats 15.

Daar uit de vergadering geen bezwaren kenbaar worden gemaakt is aldus besloten deze plaats te doen vervullen door de heer Mr.L.R.J.ridder van Rappard te Gorinchem.

Plaats 16.

De vergadering gaat accoord met het besluit van de Verkiezingsraad, zodat deze plaats zal worden vervuld door Mr.F.Porthoine te Leiden.

Overgegaan wordt tot behandeling der plaatsen 11 tot en met 16 van groep B.

Plaats 11.

Door de vergadering worden geen bezwaren geuit tegen het besluit van de Verkiezingsraad, zodat deze plaats zal worden vervuld door de heer Mr.Dr.C.Berkhouwer te Alkmaar.

Plaats 12.

De heer Th.Kerkman (Apeldoorn) wil de aandacht der vergadering vestigen op de door de afdeling Apeldoorn verspreide folder inzake de candidatuur van de heer A.Willering. Hij meent er goed aan te doen nog even duidelijk te onderstrepen wie de heer Willering is. De heer Willering zou een der specialisten op het gebied van de volksgezondheid in de Kamerfractie kunnen uitmaken, want op dit terrein is hij uitermate deskundig. De door hem gemaakte medische films heeft hij te Leiden voor de studenten vertoond en toegelicht; in de Provinciale Staten van Gelderland hield hij redevoeringen over de kanker- en rheumabestrijding, terwijl hij als fractievoorzitter in de Apeldoornse gemeenteraad nog kort geleden een betoog hield over inenting tegen tetanus. De heer Willering is regent en plaatsvervangend directeur van het Julianaziekenhuis te Apeldoorn. Bij de vorige Kamerverkiezingen stond hij op een verkiesbare plaats, nu staat hij echter op een niet-verkiesbare plaats en alleen op de lijst van de Centrale Arnhem/Nijmegen. Spr. meent, dat de leeftijd van de heer Willering bij deze candidatuur geen rol mag spelen en wil gaarne een goed woord voor hem doen, omdat hij van mening is, dat de heer Willering, die zeer veel doet voor de afdeling Apeldoorn, een goed voorvechter is van de V.V.D.-beginselen, wel op een verkiesbare plaats hoort te staan.

Het voorstel van de afdeling Apeldoorn behaalt geen 2/3 meerderheid van stemmen in de vergadering.

Aldus is besloten, dat plaats 12 zal worden ingenomen door de heer M.Visser te Arnhem.

Plaats 13.

Mejuffrouw Dra.G.Boekhoff (Apeldoorn) zou voor deze plaats ten eerste de heer A.Willering naar voren willen brengen, die dan de enige expert op het gebied van de volksgezondheid zou worden. Voor het geval dit voorstel geen kans heeft, zou zij de candidatuur van Mejuffrouw Mr.J.Hefting willen bepleiten. Zij verzoekt de Voorzitter beide kandidaten in stemming te brengen.

Daar het voorstel van de afdeling Apeldoorn noch t.a.v. de candidatuur van de heer Willering noch t.a.v. die van Mejuffrouw Hefting een 2/3 meerderheid van stemmen haalt, is aldus besloten het besluit van de Verkiezingsraad te handhaven en deze plaats te doen vervullen door de heer Mr.D.Schuitemaker te Utrecht.

Plaats 14.

De vergadering gaat accoord met het besluit van de Verkiezingsraad, zodat deze candidatuur zal worden vervuld door Mevrouw G.Doornbos-Oosting te Roodeschool.

Plaats 15.

De vergadering kan zich ook met dit besluit van de Verkiezingsraad verenigen, zodat deze plaats wordt ingenomen door Dr.K.van Dijk te Groningen.

Plaats 16.

De heer Th.Kerkman (Apeldoorn) meent voor deze plaats de heer A.Willering nogmaals naar voren te moeten brengen.

Dit voorstel behaalt geen 2/3 meerderheid van stemmen, zodat aldus is besloten deze plaats te doen vervullen door de heer J.A.van Overklift te Munnekezijl.

De Voorzitter deelt mede, dat thans aan de orde is de vervulling der plaatsen 17 t/m 20 in de beide groepen A en B. Hij maakt melding van een binnengekomen bericht van de heer H.Hali, kandidaat op plaats 20 van de Centrale Arnhem/Nijmegen in groep B, dat deze zijn candidatuur terugneemt.

De heer Ir.J.D.M.Bardet (Utrecht) is van mening, dat nu het ogenblik is gekomen om te beslissen of wij de lijsten op 20 kandidaten zullen houden of wel groter zullen maken. Toen het besluit was genomen: 10 vaste kandidaten plus de plaatsen 11 t/m 16, in te nemen door dezelfde kandidaten in elk der groepen A en B, bleven er slechts 4 plaatsen over om door regionale kandidaten te doen vervullen, met gevolg dat elk der kieskringen slechts 4, en waar het gecombineerde betrof slechts 2 regionale kandidaten naar voren kon brengen. Hoewel dit in de Verkiezingsraad niet meer is besproken, wil spr. wel zeggen, dat in de Centrale Utrecht nog andere dan de twee opgegeven kandidaten op de lijst hebben gestaan. Noch Mejuffrouw Hefting noch de heer Oranje komen op de lijst voor, omdat er slechts twee plaatsen beschikbaar waren. De heer Bardet zal gaarne van de Voorzitter vernemen, of uitbreiding der lijsten zal inhouden, dat per kieskring meer kandidaten gesteld kunnen worden.

De Voorzitter antwoordt de heer Bardet, dat het hem beter voorkomt hierover pas een beslissing te nemen, nadat ook de plaatsen 17 t/m 20 definitief zijn vastgesteld.

De heer Mr.J.J.Schuttevaer (Utrecht) deelt mede, dat de afdeling Utrecht tezamen met de afdelingen Amersfoort, Apeldoorn, Bilthoven, Driebergen, Haarlem, Nijmegen, Rotterdam, Soest, Utrecht, Veenendaal, Zeist en Zwolle, zich er over verwonderd heeft, dat Mejuffrouw Mr.J.Hefting niet op een der plaatsen 17 t/m 20 is geplaatst. Deze afdelingen hebben zich tezamen beraden over de vraag, of hierin nog wijziging zou kunnen worden gebracht. Spr. wil niet opmerken, dat het ontbreken van Mejuffrouw Hefting op de lijst een gebrek aan democratie is, hetzij van het Hoofdbestuur hetzij

van de Verkiezingsraad. Nochtans meent hij namens de genoemde afdelingen een wijziging te moeten adviseren. Door haar grote werkkraft, bekwaamheid en toewijding aan de liberale zaak heeft Mejuffrouw Hefting veel respect afgedwongen in de tijd, dat zij voor de V.V.D. werkt, zodat de reeds eerder genoemde afdelingen menen, dat zij op grond daarvan zeker verdient op een der plaatsen 17 t/m 20 te worden geplaatst.

De Voorzitter antwoordt, dat de vergadering haar beslissing zal moeten nemen naar aanleiding van een concreet voorstel. Wanneer de heer Schuttevaer Mejuffrouw Hefting voorstelt voor een der plaatsen 17 t/m 20, dan moet de vergadering wel zeker weten voor welke plaats men Mejuffrouw Hefting candidaat stelt. Is het de bedoeling van de afdeling Utrecht, dat Mejuffrouw Hefting de plaats van de heer Koornneef zal innemen?

Nadat deze vraag door de afdeling Utrecht bevestigend is beantwoord, wordt bij mondelinge oproep gestemd over het plaatsen van Mejuffrouw Hefting of de heer Koornneef op plaats no.17 van de lijst van de Centrale Den Helder/Utrecht in groep B.

De uitslag van de stemming is:

Mejuffrouw Hefting	134 stemmen
De heer Koornneef	12 "
Totaal uitgebracht	146 stemmen

2/3 = 97.

Aangezien 2/3 meerderheid der vergadering zich dus uitspreekt voor Mejuffrouw Hefting, zal plaats 17 op de lijst van de Centrale Den Helder/Utrecht van groep B worden ingenomen door Mejuffrouw Mr.J.Hefting te Utrecht.

Ten aanzien van plaats 18 op deze lijst bestaan bij de vergadering geen bezwaren.

Ten aanzien van plaats 19 op deze lijst wil de heer Ir.J.D.M.Bardet (Utrecht) een opmerking maken. Het opgeven van de kandidaten voor deze vier plaatsen is overgelaten aan de Centrales. De Centrale Utrecht heeft hierbij in de eerste plaats opgegeven de heer Koornneef, die een bekende figuur is in de provincie. Spr. stelt voor de heer Koornneef nu op plaats 19 te stellen, zodat de candidatuur van de heer Leopold komt te vervallen. Dit is reeds met de heer Leopold besproken, die zich met deze gang van zaken heeft accoord verklaard.

De heer L.Roodenburg (Amersfoort) merkt ten aanzien van het voorstel van de afdeling Utrecht op, dat inderdaad de heer Leopold heeft toegezegd zijn candidatuur aan de heer Koornneef te willen afstaan. Spr. is echter van mening dat, wanneer het er om gaat wie in de provincie de meeste bekendheid geniet, de heer Leopold als oud-directeur van de H.B.S. te Amersfoort, hierop toch wel aanspraak kan maken. Waar het hier om een niet-verkiesbare plaats gaat, zou spr. toch wel willen adviseren de heer Leopold te handhaven.

De Voorzitter stelt voor, dat de vergadering zich uitspreekt wie van de beide kandidaten plaats 19 zal vervullen.

Daar de heer Koornneef geen 2/3 meerderheid van stemmen behaalt, zal plaats 19 worden ingenomen door Drs.L.Leopold te Amersfoort.

De Voorzitter brengt thans ter sprake de lijst van de Centrale Arnhem/Nijmegen in groep B, waar, zoals reeds eerder medegedeeld, plaats 20 wegens het bedanken van de heer Hali open staat.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) vraagt t.a.v. deze plaats of het wellicht mogelijk is, dat de vergadering besluit, dat de Centrale Arnhem/Nijmegen na een te houden bestuursvergadering hiervoor een nieuw voorstel kan indienen.

Mejuffrouw Dra.G.Boekhoff (Apeldoorn) heeft de oorspronkelijke lijst der Centrale nagegaan. Hierop komt ook de heer de Jager voor. Is het niet mogelijk - zo vraagt zij - thans te besluiten om de heer de Jager op plaats 20 te stellen.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) deelt mede, dat de heer de Jager, die voorzitter is van de afdeling Ede, er geen prijs op stelt de plaats in te nemen van de heer Hali, secretaris van die afdeling.

De Voorzitter vraagt of de vergadering er mede kan instemmen, dat t.a.v. de candidatuur voor plaats 20 een nader voorstel door de Centrale Arnhem/Nijmegen zal worden ingediend.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

De Voorzitter wil thans nog iets opmerken over de candidatuur van Prof.Cleveringa, candidaat op plaats 19 van de lijst van de Centrale Dordrecht/Leiden in groep A. Aanvankelijk meende Prof.Cleveringa, dat hij bij een eventuele verkiezing geen candidatuur moest aanvaarden, zodat hij op grond daarvan bedankte. Nadien bleek evenwel, dat Prof. Cleveringa er geen bezwaar tegen had een niet-verkiesbare plaats in te nemen. Inmiddels was de groslijst reeds rondgezonden, waarop de naam van Prof.Cleveringa niet voorkwam. Vroeger waren bij een dergelijke procedure ook al eens moeilijkheden gerezen over een naam, die niet op de groslijst voorkwam en toch door de Verkiezingsraad naar voren werd gebracht. Van de zijde van het Hoofdbestuur wees men een dergelijke candidaatstelling toen af onder motivering, dat uitsluitend de op de groslijst voorkomende kandidaten op de definitieve kandidatenlijsten kunnen worden geplaatst. Nu wordt de groslijst wel zeer vroeg opgesteld, er kunnen zich altijd wijzigingen voordoen, er kan altijd nog een candidaat naar voren komen. De gedachtengang van het Dagelijks Bestuur is toen geweest: tenslotte kan de algemene vergadering, als zij

dat wil en het in het belang van de zaak nodig acht, machtiging verlenen tot afwijking van het reglement.

De Voorzitter zou dus nu de vergadering willen voorstellen van deze algemene regel af te wijken, opdat Prof.Cleveringa, die niet op de groslijst voorkomt, toch op de kandidatenlijst kan worden geplaatst.

Hij verzoekt en verkrijgt machtiging der algemene vergadering om plaats 19 van de lijst der Centrale Dordrecht/Leiden in groep A te doen vervullen door Prof.Mr.R.P.Cleveringa te Leiden.

De Voorzitter vraagt voorts de vergadering, of het geen aanbeveling verdient van deze gelegenheid gebruik te maken een besluit te nemen ten aanzien van het al of niet uitbreiden der lijsten tot 30 namen.

Spr. zou willen adviseren in deze vergadering geen beslissing omtrent deze kandidaten te nemen. Hij stelt voor de Centrales te machtigen om, voor zover deze dit nodig vinden, nog enkele kandidaten, vanzelfsprekend tot een maximum van 30, aan de lijsten toe te voegen. Hierover dient de vergadering met $\frac{2}{3}$ meerderheid van stemmen te beslissen, want ook dit geschiedt in afwijking van het besluit van de Verkiezingsraad en van het reglement. Er is echter absoluut geen mogelijkheid om hier, in deze vergadering, deze namen in te vullen, zodat dit beter aan de Centrales kan worden gedelegeerd, die dan voor een bepaalde datum, b.v. vóór 1 Maart 1956, voor zover zij dit gewenst achten, hun opgave van kandidaten aan het Hoofdbestuur kunnen inzenden.

De vergadering kan zich unaniem met dit voorstel verenigen.

De heer Dr.J.N.van Houten^{den} (Wassenaar) vraagt, of op de nos. 21 t/m 30 eventueel ook kandidaten mogen worden geplaatst, wier naam niet op de groslijst voorkomt.

De Voorzitter meent, dat hiertegen geen bezwaar bestaat.

Thans - zo zegt de Voorzitter - zijn wij dus gekomen aan het einde van onze beraadslagingen. Hij dankt allen hartelijk voor de wijze, waarop is medegewerkt om deze vergadering vlot te doen verlopen. Het is altijd een moeilijk werk - aldus spr. - om de kandidatenlijsten op te maken. Wij hebben dit werk nu ten einde gebracht en ik geloof, dat wij kunnen zeggen - al zullen er mensen zijn die het liever anders hadden gezien - dat dit lijsten zijn, waarmee wij met vertrouwen de verkiezingen tegemoet kunnen gaan. In de gehele Partij heerst een groot vertrouwen met het oog op de komende verkiezingen en dit vertrouwen bestaat niet alleen bij ons, doch ook buiten de Partij. Wanneer de vorige zomer, toen er een Kabinetscrisis was, de Kamer zou zijn ontbonden, zou de V.V.D. er buitengewoon goed zijn afgekomen. En dat was niet alleen onze opvatting, maar ook in de couranten, ook buiten de Partij meende men, dat wij daarvan zouden pro-

fiteren. En als een tegenstander dit zegt, dan zit dat toch wel in de lucht. Ieder op zijn manier maakt propaganda voor de Partij, in afdelingsvergaderingen enz. Voor de openbare mening is het echter belangrijk, dat overal naar buiten blijkt, dat er zoveel vertrouwen is dat onze Partij groter zal worden. Dit vertrouwen bij ons zelf en ook buiten de Partij zal een ontzaglijke stimulans zijn.

Maar al zien wij het dan goed in voor onze Partij, dan mag dit toch geen reden zijn om op de lauweren, die wij nog niet hebben, te gaan rusten.

De Voorzitter wekt allen op om mede te helpen deze geest naar buiten uit te dragen en hij denkt daarbij terug aan die schitterende dag van de 17e September; deze manifestatie was iets ongekennds en 8 jaren geleden zou een dergelijk succes niet behaald zijn. In die acht jaren - zo zegt hij - is gewerkt en in die acht jaren is het met de Partij in stijgende lijn gegaan. Het was moeilijk, vooral de eerste verkiezingen, maar het aantal zetels in de Kamer kwam van 6 op 8 en daarna, in 1952, op 9, dus al de helft meer. De mensen beginnen nu zo langzamerhand te beseffen, dat aan het socialisme en aan het tot het uiterste doorgevoerde dirigisme toch wel gevaren kleven.

Hierna komt Prof.Oud tot de vrijheid door bezit. Iemand, die bezit, heeft meer vrijheid dan degene, die niets bezit. Juist daarom moet het individueel bezit toenemen. Dat is belangrijk en ook daarin ligt het verschil tussen ons en de socialisten.

Bij de komende verkiezingen zal sterk de nadruk gelegd moeten worden op onze geestelijke vrijheid. Er is maar één groep in de Kamer, die principieel voor de geestelijke vrijheid op de bres staat en dat zijn wij. Bij de socialisten is deze niet te vinden; door de vele werkgroepen in die partij zoekt men het in een compromis en van dit compromis wordt de geestelijke vrijheid het slachtoffer. Krachtens onze beginselen staat de Partij open voor alle godsdiensten en richtingen, maar de geestelijke vrijheid is ons eerste principe. Natuurlijk moeten wij trachten onze Partij met nieuwe leden te versterken, doch alleen op deze grondslag. De Partij van de Arbeid zoekt het in de breedte, de V.V.D. in de diepte en daar moeten wij het blijven zoeken; als wij het in de diepte zoeken komt de breedte vanzelf, maar verwaarloost men de diepte, dan gaat de breedte ook verloren. De Partij van de Arbeid huldigt het denkbeeld: hoe meer men over beginselen spreekt, hoe minder dit betekent; wij zeggen: hoe meer er over beginselen gesproken wordt, hoe meer deze gaan betekenen. In het oude liberalisme liggen grote waarden, bij de toepassing waarvan rekening moet worden gehouden met de veranderde omstandigheden in de maatschappij. Wie het liberalisme goed begrijpt weet, dat het altijd zal vasthouden aan datgene, wat het als zijn grote beginselpunten heeft aanvaard. Geestelijke vrijheid is daarvan nummer één.

Wanneer wij nu met de verkiezingen verder in zee gaan, dan hopen wij dit te doen volgens de brochure "Opgaande Lijnen". Er zal een Verkiezingsmanifest, een Verkiezingsprogram worden opgesteld, waarover ik in de Algemene Ledenvergadering nadere mededeling hoop te doen.

De Voorzitter besluit met te zeggen, dat dit een zuiver zakelijke vergadering is geweest. Hij hoopt, dat iedereen naar zijn eigen afdeling teruggaat met een gevoel van verbondenheid. Er is - zo zegt hij - vandaag goed werk verricht, maar het grote werk is het uitdragen van onze beginselen, opdat steeds meerderen van ons volk zullen begrijpen, dat wij iets te vertellen hebben en dat in het liberalisme zoveel ligt voor de toekomst van ons volk: onze nationale welvaart, een redelijke verdeling van die welvaart, grote persoonlijke ontwikkeling, individuele vrijheid en verantwoordelijkheid samengaande op zodanige wijze, dat men in Nederland kan zeggen: ik leef in een land, waarin de geestkracht wordt hoog gehouden. De partij die deze hoog houdt is de V.V.D.

De Voorzitter hoopt alle aanwezigen weer te zien op de Algemene Vergadering van 13 en 14 April a.s. Nadat hij nog een opwekking heeft laten horen voor het te houden Middenstandscongres der Partij op 25 April a.s. te Amsterdam, sluit hij om 3.30 uur de vergadering.